

BALÁZS ATTILA

Föld alatti mesék szárnyán

(M. J. kutató útjának 50. évére)

Az észak-amerikai paiut indiánok máig megőrizték az emlékezetét egy öreg törzsfőnöknek, aki csodálatosan tudott énekelni, tudott beszélni az állatok nyelvén, le tudta csillapítani a megbolondult embert, ismerte a gombák titkát, messziről meglátta a vadak nyomát, tüzet tudott szítani a tekintetével, kártyázni a fehérekkel, csak egyet nem: hogy megtalálja elveszett feleségét, aki erdőbe ment gallyért, aztán soha nem tért haza. Pedig többször is nekivágott az öreg indián, minden bokor mögé, minden kő alá benézett, de hiába fésülte át a környéket, elveszett párját sehol sem találta, pedig a mókustól a medvéig mindenkit megkérdezett. A magasban szálló madarat, a vízben fickándozó halat, akárcsak a föld alatt túró vakondokat, ám senki sem tudott érdemleges válasszal szolgálni.

Hiába énekelte a legszebb hangján, szólongatta jajongva az asszonyt, csak a csúfondáros visszhang válaszolt.

Egyik ilyen keresés alkalmával vihar csapott le az égből, s a szegény magányos férfiú egy barlangba menekült. Már élni se volt kedve, mégis felébredt benne a kíváncsiság, amikor szabályos lépcsősort pillantott meg, amely lefelé csalogatta a mélybe. Jó sokáig kellett mennie, utóbb tapogatózva, amikor végül némi világosságot látott az alagút végén. Mikor odaért, s kilépett a fényre, egy csodálatos városban találta magát, melynek uralkodója rövidesen elárulta neki, hogy felesége még él, kitartásáért cserébe vissza is kaphatja egy feltétellel, ha egész úton hazafelé vissza nem néz a neje.

Nos, a feltétel logikáját nehéz lenne megfejtetni, azt viszont, hogy mi történt, hajszálpontosan tudhatjuk Orpheusz és Eurüdiké legendájából, mert valójában semmiben sem különbözik a kettő végkifejlete. Más hasonló esetekkel együtt ebből juthatunk arra a megbízható következtetésre, hogy valaha létezett egy minimum ötágú alagúrendszer a föld belsején át, melynek mintájára az a város is épült, és amelyen keresztül a világ összes tájáról a mesék közlekedtek. Hogy mára beomlott-e, nem tudjuk. Azt viszont igen, hogy ma már a mesék is inkább a levegőben utaznak.

Az ecuadori indiánok körében még mindig tartja magát a történet arról a magyar emberről, aki ötágú sípjával kis bégető báránnyá szelídítette a vérszomjas jaguárt, úgy mentette meg Nayambinak, a jibarók törzsfőnökének legkisebb lányát. Dióhéjban ez úgy történt, hogy a Magyarország Vas megyéjéből, a mai Körmendről származó legendás kutató, név szerint Móricz János az őserdő virágait tanulmányozta épp a mandzsettájával megtörölt nagyítóján át, amikor gyermeksírást hallott. Bizony, nem hallotta rosszul, a közeli tisztás kellős közepén kis anyaszült meztelen, nőiségében pendülgető indián gyerekleány állt, miközben egy vadul morgó jaguár közeledett feléje. Tény, Móriczunknak volt valamiféle olyan többágú székely sípja (az indiánok megolvasták pontosan: öt), amelynek utolsó ága olyan hangtartományban szólalt meg, ami a kifinomult hallású állatok számára szinte egyenlő volt a fejlődéssel.

Puskánál megbízhatóbb szerszám. Annál is hatásosabb, mintha én – a mesemondó szikla – szólaltatnám meg a hangszerek bármelyikét példának

okáért a berlini filharmónia valamelyik ihletett koncertjének kellős közepén. Minekután a pánikba esett közönség fejvesztve a vészkijáratot keresné.

Mindegy, felejtve korgó gyomrát, a fenevad kereket oldott. Valószínűleg meg sem állt hetedhét határon túlig, úgy is köszönte szerencsáját, hogy ép bőrrel megúszta, Móricz János pedig kézenfogta a kis elcsatangolt lánykát, majd hazavezette a közeli indián faluba. Ott hálából mindjárt Hencidától Boncidáig szóló lakodalmat akartak csapni, Móricz alig beszélte le a kiskorú gyermek apját a frigyről, mondván, hogy még nagyon elején áll a kutatásainak, és nem szeretné lekötelezni magát. Mindketten tudják, hogy a felelőségteljes családépítés egész embert követel.

Nayambi egyetértett ezzel, ám hogy mégiscsak valami jót tegyen, elvezette Móriczot a régi, zömmel nyelvújítás előtti magyart bár erősen törve, de valamely csoda folytán még beszélő *bélák* törzshöz, akik ismerték a föld alatti Arany Könyvtárba vezető titkos utat. Ismerték jól, hiszen rég rájuk bízott feladatként a barlangbejárásokat és lejárásokat ők őrizték, könnyörtelenül elpusztítván minden betolakodót. Így azonban – hadakozás helyett – az örök udvarias jónapottal köszöntek, fúvókáik mérgezett nyilacskaikat hagyták a helyükön. Mondani sem kell, így került élete legnagyobb felfedezéséhez közel, egy szögletes, láthatóan emberi kéz által kapuvá formált, a föld belsejébe vezető nyíláshoz Móricz János kutató 1967 szeptemberében.

És még mindig ott áll, ha meg nem halt?

Móricz János úgy mesélte anno első találkozását Ecuador vadonjában az Arany Könyvtár őrzőivel, hogy a bélák törzs férfi tagjai, akik nem voltak szolgálatban épp, a folyóparton horgásztak, amikor ő a jibarók törzsfőnökével, Nayambival megérkezett oda. Szívélyesen fogadták, mert Nayambi már előre jelezte jöttüket, így tudomásuk volt a „fehér testvérről”. Kíváncsian meg is tapogatták, és Móricz kérdésére, hogy mekkora halakat szoktak ott fogni, hirtelen izgatottá váltak, s akkorákat mutattak karjaikat széttárva, hogy a kutató abban a minutumban meggyőződhetett róla, hogy a horgászszenvedély és a füllentés az indiánoknál is együtt jár, mint édes egy hazájában. Természetesen ennél fontosabb volt, amit későbbi kérdéseire válaszul kifejtettek, hogy hitük szerint létezik egy föld alatti birodalom, amelynek több ki-bejárata van ötágú alagútszisztemének köszönhetően. Ezeket keresztül valamikor zavartalanul lehetett közlekedni a másik, a fenti világ összes égtája felé, a baj az, hogy Shunki, az alvilág szeszélyes istensége gyakorta megrengeti a földet, ezért a járatoknak már jó része beszakadt, elzárva a lent élők felé vezető utat. A régi rokonság felé, akiknek egy része még a Nagy Özönvíz elől menekült a föld alá, a többi pedig a Fehér Sáskahad érkezése után.

Azt is elmondták, hogy utóbbiak rabló módra mind leszerelték a fellelt bejáratozókat az aranyajtókat, s elvitték azokat, szerencsére az alagutak mélyére már nem merészkedtek le. Az Arany Könyvtárba se tudtak bejutni, ahol színarany táblákba vésvé ott van minden, ami volt, miként az is, ami lesz. Móricznak megmutatják egy feltétellel: ha nem árulja el a helyet a kincsvadászoknak, amire emez nyomban fel is esküdt. Így aztán tényleg megmutatták neki a bejáratot.

Míg úttalan utakon a barlang felé haladtak, vendégüknek elmagyarázták azt is az őrök, hogy ugyebár Shunki haragja így egyrészt kártékony, mert elvágta a két világot összekötő utat errefelé, ezen a részen, azonban hasznos is, mert ha nem így történik, kifosztják a telhetetlenek az Arany Könyvtárt is. Elviszik, és soha nem viszik vissza a „könyveket”. Bottal ütheted a nyomukat. Amiért pedig Shunki dühös, örökre mérges rájuk, kivétel nélkül az összes emberre, az az, hogy hol volt, hol nem volt, valamikor régestelen rég, amikor még mindenki a föld felszínén élt, hogy közelebbieket is megtudjon róluk, Shunki

kígyó formájában elküldte közéjük a lányát. Emezek pedig majdnem agyonverték szegényt. Azóta nincs béke se a földön, se a föld alatt.

Móricz János kutató megállt egy rövidke időre a Tayos titokzatos barlangrendszerének sűrű indák takarta bejáratában, és míg a szemét szoktatta a benti sötétséghez, indián útvezetői pedig előkerítették, aztán némi vacakolással meggyújtották fáklyáikat, neki eléggé sok minden suhant át felpörgött agyán. Olyasmi, amiket emberek írtak vagy mondtak a föld alatti életről. A valóságon innen és azon is túl, nem utolsósorban a kettő találkozásának alkonyzónájában tenyésző furcsa lényekről, amelyekről – egész világukkal együtt – bajos lehet azt gondolni, hogy pusztán az elszabadult fantázia szüleményei. Mert sok szempontból olyan hihetőnek tűnik a dolog.

Innen nézve, tényleg, az egész elképzelés valósnak tetszhet, amely szerint csakugyan létezik valamiféle föld alatti birodalom, akár birodalmak rendszere, amelyekben uralkodók és alattvalók élénk szimbiózisban élnek mindennapjaikat. Sírnak, nevetnek, születnek és meghalnak, együtt szenvednek és vigadnak, miközben egy-egy fokozattal minduntalan lejjebb csúsznak a föld mélye felé. Talán túlzás, hogy annak a világnak külön Ege és Napja lenne, Felhői és Esői, de hát azért vagyunk, hogy kiderítsük, nem?

Talán a fülébe susogó zöld levelek hatására, de eszébe jutott annak a két titokzatos, vágott szemű zöld gyermeknek a megdöbbenő feltűnése, akik akárha a kelta vagy az ír mitológiából vándoroltak volna át rég a föld alatt a spanyolországi Banjos település határába, ahol elképedt parasztok bukkantak rájuk. A kisleány és a kisleányt rögtön bekísérték a faluba, ahol az orvos megvizsgálta őket, de a leírtakon kívül semmilyen eltérést nem tapasztalt az ő rendhagyó esetükben a „normális” emberi lényekhez képest.

Sajnos, a kisleány korán meghalt, a lány azonban eléggé sokáig élt, a banjosi bíró házában szolgált, és megtanult spanyolul. Elmondta, hogy hazája a föld alatt van. Gyönyörű városok, egész országok találhatóak odalenn, és ugyanúgy sok nyelvet beszélő mindenféle népek, ahogy fent. Azt is elmesélte, hogy öcsésével szélviharba kerültek, majd beleestek valami sebes barlangi folyóba, az sodorta ki őket a felszínre.

Itt tartott épp gondolatban Móricz, amikor Nayambi törzsfő, aki szintén ismerte a zöld gyermekek történetét, tréfásan oldalba bökte:

– Na, gyerünk, tes'vér, ne itt múljon el az ifjúságunk.

Ezen mindkettőn jót nevettek, aztán folytatták kirándulásukat a föld mélyére.

1966-ot számolt tehát az emberiség, amikor Móricz János Ecuador ősrengetegében elindult annak a barlangnak a mélyére, ahonnan időnként valamiféle kísérteties mormolás hallatszott, ezért ő Táltosok barlangjának nevezte el. Lefelé menet indián útvezetői elmondták, hogy tudomásuk szerint az Andok egész hegylánca egyetlen barlangrendszerből áll, amelyeken keresztül valamikor közlekedni lehetett. Annak a középpontjában „él és lélegzik” maga az Ősi Tudás, ahol minden megőrződött, és az emlékezet tulajdonképpen onnan sugárzik ki. Természetesen azt Móricz nevezte el Arany Könyvtárnak, és miután elmagyarázta, mi is a könyvtár, az indiánok lelkesen rábólintottak, hogy igen, az az. És hozzáfűzték, varázslóik egyetértettek abban, miszerint elérkezett az idő, hogy ez a tudás ismét nyilvánosságra kerüljön. Az ő Tudásuk, miután ők, indiánok, ismét elfoglalhatják méltó helyüket a világban. De egyelőre még odalenn nem szabad semmit se bántani.

Természetesen Móricz megígérte, miként azt is, hogy indián testvéreinek az érdekeit mindig szem előtt tartja majd. Közben magában azon törte a fejét, tényleg, hogy is lehetne elérni, hogy a kecske is jóllakjon, meg a káposzta is... Megmaradjon, persze. – Egyébként minél több szöveg hangzott el a bélák vagy bélákok

részéről, minél távolabb kerültek a kezdő „jó napot”-tól, a lelkes magyar kutató, aki egyébként nem volt nyelvész, egyre több indogermán, illetve indoeurópai nyelvelemet vélt felfedezni elegy beszédükben. Így egy kis konyhalatint is, spájzolt németet is, amin nem győzött csodálkozni. Végül kezdett belezavarodni, ezért igencsak rászorult a spanyolul tudó Nayambi tolmácsolására.

Közben egyre csak haladtak lefelé, ezzel párhuzamban a titokzatos mormolás erősödött. Akkor a fáklyák fényében megpillantotta az aranylemezeket. (Szóban forgó helyiségek különben, gondolta, csak amolyan „fiókkönyvtárai” lehetnek a nagynak.) A lemezek telve képírással. Szerinte némelyik matematikai képleteket tartalmazott, némelyik meg az űrhajózásra vonatkozó rajzokat. Vagy annak is lehetett nézni őket, ám nem volt megállás mindaddig, amíg rá nem kanyarodtak egy tágas útra, melynek mindkét oldalán széttört szeke-
rek heverték. Közöttük felfigyelt egy felborult kétkerekűre, amelyet a rómaiak használtak egykor, azonban nem érkezett közelebből megvizsgálni, mert azon a ponton a mormolás fenyegető morajlássá erősödött, és az indiánok megtorpantak. Rövid időre összedugták fejüket megtanácskozni a dolgot, majd úgy döntöttek, visszafordulnak. Ugyanis Shunkinak, az alvilág istenének ma rossz napja van, ezért még mindannyian otthagyhathják a fogukat. Móricz Jánoson is végigfutott a félelem borzongása, ugyanakkor érezte, egyszer megfelelő felszereléssel még vissza kell jönnie ide.

Móricz János annyit kilincselte kutatási engedélyért az ecuadori elnöki palotában, hogy végül a kilincs ott maradt a kezében. Engedélyt kapott a félig lerágott fülű elnöktől arra, hogy elindítsa 1969-es expedícióját a Táltos barlangba. Most éppenséggel nem a visszhangtalanság, hanem a túlzott visszhangosság aggasztotta, ám az aggodalom gyorsan háttérbe szorult a felfedezés izgal-
mában. Pedig az ígéret szép szó, ha betartják, úgy jó, ő pedig tett egy ígéretet az indiánoknak a mérsékletre. Lelkiismeretét azzal nyugtatta, így nagyban segít drága *indios* barátainak, hogy tudomására hozzák országnak-világnak, milyen fényes ősi kultúrával rendelkeznek ők, s ezzel majd mindenképp növeli a shuar nemzettség tekintélyét. Bár csakugyan túlzásnak tűnt, hogy a felkért szakemberek mellett vele tart a fél központi turisztikai hivatal is. Meg az újságírók, meg a filmesek, a mindenféle rendezők, asszisztensek, sminkesek, fodrászok, az alkalmi szövegolvasásra elcipelt piperkőc színészek stb. Isten tudja, ki még igen, ki meg nem. Hány vakmerő kalandor. Szerencsére sokan nem bírták a gyűródést, így visszafordultak az emberpróbáló úton, és csak a legkitartóbbak maradtak.

Móricz pontosan lejegyezte, hogy mintegy ezerméteres tengerszint feletti magasságból indultak lefelé a Tayos gyomrába. Kb. nyolcvan métert ereszkedtek kötélben, aztán olyan száz métert mentek egy szélesedő folyosón, majd rátértek egy mellékútra a föld alatti sztráda előtt, hogy a magyar kutató azt is megnézzék. Több helyütt ez az út is elágazott, és minden elágazásban a Dél Keresztje csillagkép volt látható a falakon. Meg az is jól kivehető volt, hogy a barlang természetes andezitfalait mesterségesen faragott gránitkockákkal erősítették meg emberi kezek valamikor, de hogy pontosan mikor – Louis Ortega főmérnök szerint cirka tízezer évvel azelőtt.

Az expedíció magyar vezére erről később úgy vallott, hogy megilletődve mentek végig azon a folyosón, amelyen keresztül hirtelen egy tágas terembe értek. Lenyűgöző látványt nyújtott, ahogy a lámpák fénye két hatalmas oszlopra és a közöttük lévő öt darab kőből faragott, elkirálytalanodott trónszékre esett. Mindegyikkel szemben egy-egy másik folyosó sötét nyílása tátongott. Mindenfelé szétdobált madárszobrocskák heverték, meg mindenféle állatszobrok. És egész idő alatt valahonnan mélyről Bach, majd Mozart erősen át-
dolgozott zenéje szólt. – Mérges lehet venni rá, hogy így volt.

Valamelyik sarokban egy ember nagyságú arany csontváz feküdt hanyatt pőzban – pipával a szájában. Mellette egy menekülő nőt ábrázoló szobor állt, aki védelmezően szorítja fiúgyermekét a kebelére. Móriczot elcsodálkoztatta az alkotás tökéletessége, még inkább az, hogy a fiúcska egyik kezében szabályos földgömböt tartott, a másokban pedig majdnem egészen kigömbölyített ötszög formájában valami iránytűfélét. Tíznapos kutatása során az expedíció megállapította, hogy a szellőzőnyílásoknak köszönhetően friss levegőjű barlangrendszerben valamikor pezsgő élet folyt, de hogy aztán mi történhetett, halvány fogalmuk sem volt. Végén pedig élelmiszer fogytán vissza kellett fordulniuk.

Sajnos kutatóknak a bizonytalanná vált politikai helyzetben soha többé nem sikerült második expedíciót indítania. Az elkövetkező évek valamelyikében Móricz János leírta azt is, hogy egyszer álmában meglátogatta az a nő, aki magát Ősanyának nevezte, a gyerekekről pedig azt állította, hogy az maga a kicsi Móriczka. Sajnálja, hogy ezen a ponton felébredt, mert az ébrenlétben nem talált tökéletesen kilégítő magyarázatot erre a furcsa álomra. Sem.

1991-ben bekövetkezett haláláig Móricz Jánosnak nem sikerült megdönthetetlen bizonyítékot találnia arra, amiben maga is egyre jobban kezdett hinni, hogy az emberi civilizáció bölcsője tulajdonképpen Dél-Amerika. És hogy a földrészek leválása után élénk interkontinentális közlekedés folyt a föld alatt. Egészen egy újabb, ismeretlen eredetű kataklizmáig, amit az indiánok az alvilági istenség, Shunki haragjának tulajdonítottak, akit zavart a nagy jövés-menés. Ezért Shunki – ki tudja, hanyadszor – megrengette a földet, azzal eltorlaszolta a maradék utakat, elzárván birodalmát a külvilágtól. Ráadásul a kutató első expedíciója után a legtöbb ősmagyar kövületet tartalmazó nyelven beszélő, a múltat szájhagyományukban, főképp cifra káromkodásaikban és furcsa mondókáikban, nem utolsósorban titkos jelszavaikban éltető barlangőrök, a *bélák* ismét eltűntek. Mintha csakugyan a föld nyelte volna őket, és többé nem mutatkoztak fehér embernek. Így Móricznak sem, akit ez erősen akadályozott abban is, hogy tovább vizsgálja az ázsiai hunok és az amerikai indiánok rokonságának izgalmas kérdését.

Úgy tűnik egyébként a sok részletében homályos történetből, hogy a rézbőrű barátainak tett ígéretéhez híven Móricz egyetlen aranytáblát sem vett magához expedíciója során, s azt nem engedte meg másoknak sem. Ami felszínre került, azt maguk az indiánok hozták fel és ajándékozták bizonyos Crespi atyának, aki misszionáriusként gyógyította-pátyolgatta őket. Az atya halálát követően a missziót óriási tűzvész pusztította el. Ami a kincsből megmaradt, azt ma az ecuadori Nemzeti Bankban őrzik egy acél-, egy vas-, egy réz-, egy arany- és egy ezüstlakat alatt. Holmi nagy ládában. Persze, az egészet jókora széfben, ajtó előtt tán magával a hétfejű sárkánnyal, miközben semmit sem lehet hallani további vizsgálatokról.

Erich von Däniken 1972-ben látogatta meg Móricz Jánost. Rövid idő után hazarepült, majd megírta bestseller könyveinek egyikét, amelyben nem kevesebbet állít, mint azt, hogy magyar kutató barátjával járt az Arany Könyvtárban. Móricz ezt menten cáfolni igyekezett, de hangját elnyomta a Däniken-éljenzés. Később nem járt jól ő az élénken érdeklődő mormonokkal sem, akikkel rövid ideig szövetkezni próbált. Ugyanis utóbbiak egyre inkább azt kezdték hinni, hogy az ecuadori aranylemezek valójában a Moroni angyal által alapítójuknak, Joseph Smithnek említett aranytáblák lehetnek, ezért az egész őket illeti meg. Természetesen így ez a szövetség is felbomlott, miközben, persze, telt-múlt az idő.

Ahogy a bölcsék mondják: a nap járását nem lehet megállítani se a föld felszínéről, se a föld alól. Említett 1991. február 27-én Móricz János a guayaquili Rizzo Hotelben bérelt szobájának kis erkélyén álldogált. Elszállt éveiről me-

rengett egy pohár limonádéval a kezében épp, amikor valamiféle óriási darázs érkezett bukdácsoló repülésben, majd se szó, se beszéd, megcsípte az ádámcsutkáját. A fellépett allergiás roham végül fulladásos halállal járt. A szoba ajtaja belülről be volt zárva, így a rendőrség nem is kereste idegenkezűség nyomait, csak az indiánok tudják azt, amit tudnak. Nevezetesen azt, hogy az a darázs nem lehetett más, mint Shunki fia, akit a bosszúálló isten szabadított Móricz Jánosra. Mert akárhogy is, de megmutatta a titkos utat újabb idők újabb mocskos betolakodóinak.

